

พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ : บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์

รุ่งฟ้า ฐิโณทัย*
ชนิดา จริยาพรพงศ์**

ในศุภวาระมงคลที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบในวันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2534 นี้ หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ เห็นเป็นโอกาสอันดีที่จะได้รวบรวมผลงานพระราชนิพนธ์ และจัดทำบรรณนิทัศน์ผลงานดังกล่าวเพื่อเป็นกาเรทิดพระเกียรติในฐานะที่ทรงเป็น 'นักเขียน' ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมไว้ประดับวงการหนังสือของไทย และเพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระปรีชาสามารถ พระราชจริยาวัตรอันงดงาม เป็นที่ประทับใจ สำหรับผู้ที่มีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองพระบาท ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ บรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์ที่จัดทำขึ้นนี้เป็นเพียงการนำส่วนเสี้ยวหนึ่งของพระอัจฉริยภาพในด้านการประพันธ์ และการเป็นทูตสันถวไมตรีมาเสนอต่อผู้รักการอ่านหนังสือทั้งหลาย เป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะได้ชมทราบบอรรถรสโดยสมบูรณ์จากฉบับเต็ม

การพัฒนาานวัตกรรมการเสริมทักษะการเรียนการสอน
ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2533. (จัดพิมพ์

เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระชนมายุครบ 3 รอบ และเนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปี ของมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ในปี พ.ศ. 2534)

ปริญญาานิพนธ์เล่มนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขุภีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปี 2529 มี 5 บท บทที่ 1 บทนำ เป็นสรุปความสำคัญ บทบาทและหน้าที่ของภาษา จุดมุ่งหมายในการวิจัย บทที่ 2 การสร้างและพัฒนาวัตกรรมการอธิบายลักษณะของวัตกรรมการพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพของวัตกรรมการโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการนำวัตกรรมการไปสอนจริง บทที่ 3 วัตกรรมการเสริมทักษะการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงจุดมุ่งหมาย ความรู้พื้นฐาน การประเมินผลกิจกรรมการเรียน และบทเรียนจำนวน 10 บท บทที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพของวัตกรรมการ โดยกาเรทดลองสอนเพื่อศึกษาปฏิกิริยาอันกลับที่เป็นความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับวัตกรรมการ

* รุ่งฟ้า ฐิโณทัย อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรณารักษ์ 6 หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ชนิดา จริยาพรพงศ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรณารักษ์ 5 หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในแง่มุมต่าง ๆ บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายและข้อ เสนอแนะ ผลจากการวิจัยพบว่า สามารถศึกษา ภาษาไทยจากบทประพันธ์หลายประเภท ดังตัวอย่าง ในบทที่ 3 และอธิบายความหมายของคำและข้อความ ตามที่ปรากฏในบทเรียน หรือจะวิเคราะห์ประกอบ ศัพท์ด้วยก็ได้ อาจใช้บทเรียนสำหรับหัดอ่านออก เสียงหรือท่องจำก็ได้ การอ่านออกเสียงได้ชัดเจน คล่องแคล่วนั้นสำคัญมาก การฝึกเขียนก็เป็น เรื่องสำคัญมากเช่นเดียวกัน ควรคิดหาทางพัฒนา และส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยให้น่าสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลิน ให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาไทย ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีข้อเสนอแนะสำหรับการ นำนวัตกรรมไปใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย และการวิจัยต่อไป มีภาคผนวก 10 ภาค

เกาะในฝัน. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2529.

(จัดพิมพ์เนื่องในวันพระราชสมภพ 2
เม.ย. 2529)

เป็นพระราชนิพนธ์จากบันทึกรายวันการเสด็จฯ ทางเรือในระหว่างปิดภาคเรียน ก่อนที่จะเข้าศึกษา ต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (16-21 เมษายน 2516) เล่าเรื่องการตามเสด็จเยี่ยมราษฎรของพระ-บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินเริ่ม จาก ภูเก็ต เกาะนาคาน้อย เกาะปันหยี ถ้าฤกษ์สวรรค์ สู่สถานหอยที่กระเปาะ เกาะลันตาใหญ่ เกาะพีพีดอน ถ้ำไวกิ้ง เกาะห้อง ลันซูลงที่ภูเก็ต

แก้วจอมแก่น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

เป็นพระราชนิพนธ์สำหรับเด็ก มี 23 ตอน แต่ละ ตอนเล่าถึงกิจกรรมของแก้วซึ่งเป็น "หัวใจก" ชักชวน พรรคพวกมาสร้างความสุขสนุกสนาน ผสมกับความ หวาดเสียวเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้แก่ผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้าง "กิจกรรม" ของแก้วและเพื่อน ๆ เกิดจากความอยากรู อยากรู้เห็น ความต้องการในด้านต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ของเด็ก สอดแทรกด้วยข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำรง ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ทุกตอนมีภาพวาดประกอบโดย "เหมียว"

แก้วจอมชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2530.

เป็นเรื่องราวของแก้วและสิ่งแวดล้อมของแก้ว ซึ่งเป็นเด็กธรรมดา ๆ ที่ต้องการความรักความเข้าใจ จากผู้ใกล้ชิดทั้งที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน และบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในสังคมเดียวกับแก้ว เรียนรู้ และเข้าใจวิถีแห่งชีวิตจากสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาใน ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเจ้าคำลูกรักของนางแต่น ลูกครอก ปลาชะโดที่มากับน้ำท่วม มะม่วงฝรั่งตักตักของคุณ-นายเอิบ ของขวัญวันเกิด นกพิราบกับงูไม่ระกำ รายการชิงโชค จดหมายลูกโซ่ ไอ้โง่กับเสเปียงของ แก้ว ความฝัน ดอกสร้อยทอง เอกและการทำเวร กลอนประตุ น้ำพริก การลิ้ม แฉ่นตา และอื่น ๆ ซึ่ง ก่อให้เกิดสำนึกที่ดีในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน

ขบวนการนกกลางเขน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ขบวนการนกกลางเขน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

เป็นงานแปลจากเรื่อง *Rossignols en Cage* ของ Madeleine Treherne ซึ่ง "แฉ่นแก้ว" แฉ่นไว้ในคำนำ ว่าเป็นหนังสือเรียนเมื่ออยู่คณะอักษรศาสตร์ ปี 1 ชอบเรื่องนี้มาก มีความรู้สึกประทับใจ และรู้ซึ่งถึงความผูกพัน ความรักแบบมิตรภาพที่งดงามเป็นสากล มิได้ขึ้นกับเชื้อชาติ ภาษา หรือแม้แต่วิถีชีวิตของ แต่ละคน ผู้แปลจึงได้พยายามถ่ายทอดชีวิตการ ผจญภัยของ จองหลุยส์ หัวหน้านักขบวนการนกกลางเขน ผู้อยู่ในบ้านใหญ่ถนนบูรบอง ต้นทางเข้าห้องใต้ดิน สำหรับหลบภัยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็น "ที่ทำการขบวนการนกกลางเขน" และสมาชิกขบวนการ คนอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยวิโก ซิกก้า เด็กชาวซิชิลี ยอดชกบมารแชลที่น้องฝาแฝด แบร์นาร์ดี วีรี และ นิโคเลาเจ้าชายชาวรูมาเนีย การสำรวจห้องใต้ดิน เป็นต้นเหตุการผจญภัยของเด็ก ๆ ทั้ง 7 อันมีผลให้ วิถีชีวิตของเด็กและผู้ใหญ่บางคนต้องแปรเปลี่ยนไป

คืนฟ้าใส. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2532.

เป็นพระราชนิพนธ์เมื่อเสด็จฯ นอร์เวย์เป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ 17-26 มิ.ย. 2532 ทรงเริ่มการศึกษา "พื้นที่เหนือเส้นอาร์กติก" จากพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ ออสโล เพื่อเรียนรู้สภาพทางกายภาพ ของนอร์เวย์ ชมทิวทัศน์ฟยอร์ดพิพิธภัณฑสถาน ที่ Holmenkollen ไปศูนย์การศึกษาเพื่อบุคคลตาบอดและสายตาสั้นที่บริษัทนอร์สก์ ไฮโดรพิพิธภัณฑสถานเรือไวกิง Folk Museum เสด็จฯ มหาวิทยาลัยเกษตร ที่เมือง As ไปเมืองทรอนไฮม์ ทอดพระเนตร Ringve Museum โบสถ์ Nidaros มูลนิธิการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม จากนั้นเสด็จฯ ท้องฟ้าจำลอง พิพิธภัณฑสถาน Tromso ที่เมือง Tromso แล้วเสด็จฯ Honningsvag ชมกิจการบริษัท FRIONOR พิพิธภัณฑสถานอาร์คแคป หมู่บ้านประมงสการ์สไวก์ กลับมาที่ Tromso เพื่อเสด็จฯ ต่อไป Bergen ทอดพระเนตร Folk Museum ชมทิวทัศน์ฟยอร์ดบริเวณ Gudvangen ได้ชมโบสถ์ไม้แบบโบราณที่เมือง Vangsnes กลับ Bergen โดยทางรถไฟเพื่อขึ้นเครื่องบินมาออสโล แล้วเดินทางด้วยรถยนต์ไปเมืองคองสเบิร์ก เยี่ยมชมบริษัท SysScan โรงภาพยนตร์ และจบการเดินทางในนอร์เวย์ที่พิพิธภัณฑสถานเหมืองเงินคองสเบิร์ก ทรงลงท้ายว่า "ใน 9 วันได้เห็นภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศจาก Geological Museum และของจริง นโยบายด้านเกษตรงานด้านเทคโนโลยี ศิลปะและวัฒนธรรม ได้รู้จักผู้คนเยอะแยะ" ทรงอธิบายเหตุผลที่อัญเชิญพระราชนิพนธ์ "ไกลบ้าน" มาลงพิมพ์แทรกไว้ในบางตอนเกี่ยวกับเมืองต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จพระราชดำเนินเมื่อ 80 ปีมาแล้ว มีภาคผนวกท้ายเล่มเป็นพระราชนิพนธ์ "ไกลบ้าน" (พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 27-31) พร้อมภาพประกอบ มีภาพวาดฝีพระหัตถ์ "ผีหัวจุก" มีรายนามผู้ตามเสด็จในโบราณคดีด้านหลัง

จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึก

ภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.

ศึกษาและเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งทั้งด้านจารึกและประวัติศาสตร์ศิลปะ โดยการอ่านและแปลจารึกสันสกฤต 3 หลักและจารึกเขมร 7 หลัก ซึ่งพบที่ปราสาทดังกล่าว วิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น 4 บท ได้แก่ บทนำ ซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ลักษณะทั่วไปและลักษณะทางศิลปะของปราสาท ตลอดจนความสำคัญในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ บทที่สองเป็นคำแปลข้อวิจารณ์และวิเคราะห์จารึกเขมร บทที่สาม เป็นคำแปล ข้อวิจารณ์ และวิเคราะห์จารึกสันสกฤต บทที่สี่ เป็นบทสรุป และตัวอย่างการนำข้อมูลที่อ่านและตีความจากจารึกมาใช้ในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และศาสนาในรัชสมัยของนเรนทราทิตย์ ซึ่งเป็นพระญาติสนิทของพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 2 (ค.ศ. 1113-หลัง ค.ศ. 1145)

เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. 2510-2520). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสายใจไทย, 2521.

เป็นหนังสือที่ธนาคารกรุงเทพ จัดพิมพ์ขึ้นในวโรกาสคล้ายวันพระราชสมภพ (2 เมษายน 2521) เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาพระราชอิสริยยศและพระราชอิสริยยศักดิ์ขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เมื่อวันที่ 5 ธ.ค. 2520 เนื้อเรื่องส่วนแรกเป็นพระราชประวัติประกาศสถาปนา หมายกำหนดการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัส ลำดับการจัดงานอุทยานสโมสรในมหามงคลสมัยที่ได้ทรงดำรงพระราชอิสริยยศักดิ์ คำกราบบังคมทูลถวายพระพร ส่วนหลังเป็นรวมพระราชนิพนธ์ซึ่งทรงมีพระราชอาธิบายว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เขียนประกอบการศึกษาที่โรงเรียนและในมหาวิทยาลัย เป็นร้อยแก้วจำนวน 34 เรื่อง ร้อยกรองภาษาไทย 25 บท ร้อยกรองภาษาต่างประเทศ 14 บท บทเพลง 8 เพลง พระราชนิพนธ์ดังกล่าว

เรียงอยู่ภายใต้หัวข้อเกี่ยวกับ ชาติ ศาสนาและประเพณีร้อยกรองภาษาต่างประเทศ 14 บท บทเพลง 8 เพลง พระราชนิพนธ์ดังกล่าวเรียงอยู่ภายใต้หัวข้อเกี่ยวกับ ชาติ ศาสนา และประเพณี ประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี สารคดี วรรณกรรมร้อยกรอง ดนตรีและปกิณฑกะ ห้ายเล่มระบุที่มาของพระราชนิพนธ์

ชมช่อมาลดี. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์, 2528.

เป็นบทพระราชนิพนธ์ในการเสด็จพระราชดำเนินประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 2-16 ตุลาคม 2527 โดยทรงมีพระราชดำริจะถ่ายทอดสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรมาแล้ว เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ หนังสือเล่มนี้ เป็นบันทึกรายวันตั้งแต่เริ่มเสด็จจากกรุงเทพมหานคร จนถึงวันที่เสด็จเยือนประเทศออสเตรเลีย รวมเวลาประทับอยู่ในประเทศอินโดนีเซียทั้งสิ้น 16 วันเต็ม ทรงอธิบายในบทนำหรือ "บอกกล่าวเสียก่อน" ว่า "การเดินทางไป "ชมช่อมาลดี" ของข้าพเจ้าในครั้งนี้ คือการไปชมวัฒนธรรมอันงดงามของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกับวัฒนธรรมของไทยเราเปรียบเสมือนได้ชมดอกไม้ชนิดที่เราไม่เหมือนกัน แต่เรียกชื่อและวิธีการจัดต่างกัน" เนื้อหาบรรยายพระราชกรณียกิจในแต่ละวันที่เสด็จฯ เยือนจากรัตนา Pekayow ลำปung เมดาน บันดุง ยกยาร์การ์ต้า บูโรพุทโร สุราบายา และบาห์ลี พร้อมทั้งภาพวาดฝีพระหัตถ์ ซึ่งทรง "วาดเล่น" ในระหว่างการเดินทาง ห้ายเล่มมีภาคผนวก รายชื่อผู้ตามเสด็จ และเนื้อเพลงที่ร้องในงานต่าง ๆ

ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์

ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2525.

ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ:

มหาหมกุฏราชวิทยาลัยฯ, 2525. (พิมพ์

เฉลิมฉลอง 200 ปี พระบรมราชวงศ์จักรี

และกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2525)

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นงานวิจัยเรื่องบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางความหมายของศัพท์ โดยใช้การศึกษาวิธีการประกอบศัพท์ และศึกษาคำศัพท์ที่อยู่ในคำแวดล้อม (context) ที่ปรากฏในคัมภีร์ คือพระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับของสมาคมบาลีปกรณ์ คำว่าบารมี ในยุคแรก ๆ ระยะต้น หมายถึงความเป็นเลิศ ความเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ในด้านใดก็ได้ ต่อมาความหมายของศัพท์เปลี่ยนเป็น ความเป็นเลิศหรือความบริบูรณ์ในหมวดธรรม หมวดใดหมวดหนึ่งในพุทธศาสนา ในที่สุดจะหมายถึงความเป็นเลิศหรือเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ในยุคหลังหมายถึงหมวดธรรมหรือวิธีการ 10 ประการ ที่จะทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติได้บรรลุถึงพระนิพพาน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากเป้าหมายไปเป็นวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมาย วิทยานิพนธ์นี้แบ่งเป็น 7 บท คือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ความหมายของคำว่า บารมีตามรูปศัพท์และการประกอบคำศัพท์ บทที่ 3 ความหมายของคำว่า บารมีในพระไตรปิฎก บทที่ 4 ความหมายของคำว่าบารมีในคัมภีร์อปทาน พุทธวงศ์ และจริยาปิฎก บทที่ 5 ความหมายของ บารมีในคัมภีร์ปกรณ์พิเศษและอรรถกถา บทที่ 6 ความหมายของคำว่า บารมีในคัมภีร์พุทธศาสนาในประเทศไทยและอิทธิพลความคิดเรื่องบารมีในวัฒนธรรมไทย บทที่ 7 สรุปและเสนอแนะ มีคำอธิบายเรื่องรูปพระบาทปางพระเจ้าไตรสหนามธิดามาร มีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ก่อนหน้าสารบาญ และภาพทศชาติ มีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้น แทรกในบทที่ 6 มีภาคผนวกอธิบายคำศัพท์ สดโต และการแบ่งประเภทของพระโพธิสัตว์ตามมติพระธรรมปาละ

ทิวร์น้องใจ. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์, 2528.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินประเทศออสเตรเลียเล่มนี้ เป็นการเก็บ "ความทรงจำ" พระราชกรณียกิจในระหว่างวันที่ 17-29 ตุลาคม 2527 ซึ่งทรงอธิบายว่า "เป็นของที่ระลึกมีค่ามากกว่าของอื่น

จะได้จดจำไว้เล่าให้ลูกหลานฟังยามแก่เฒ่า และเพื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีในเมืองไทยที่เราทราบกันอยู่แล้ว สิ่งใดที่เห็นว่าเขาดี ถ้ามีโอกาสจะได้นำมาปรับปรุงใช้ในประเทศของเราบ้าง" ทรงใช้เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินจากเกาะบาห์ลี ตรงมาซิดนีย์ แคนเบอร์รา ซึ่งทรงมีพระราชวิจารณ์ว่า "บ้านเมืองของเขาสวยสะอาด ดูสบายตา ต้นไม้เขียว ตึกงามบ้านช่องเป็นระเบียบเพราะเป็นเมืองที่มีพลเมืองดีมาก เส้นทางเดินทางนั้นถึงแม้ไม่ทราบทางมาก่อนก็คงจะไม่หลง เพราะมีป้ายบอกตลอดทาง" เรื่องป้ายหรือเครื่องหมายบอกข้อมูลทิศทางการต่าง ๆ เป็นสิ่งหนึ่งที่น่าชื่นชมในประเทศนี้ โครงการต่าง ๆ ที่ได้ทอดพระเนตร ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ การชลประทานและเกษตรกรรม ที่คูมา ทัลปิงโก กริฟฟิธ Oakey Maroochydore เมลเบิร์น ฮเดเลด บูลาร่า Kalgoorlie และเพอร์ธ รัฐที่ไม่ได้เสด็จฯ คือ ทาสมาเนีย บันทึกลับนี้มีภาพฝีพระหัตถ์ทุกตอน เป็นภาพสัตว์พื้นเมืองของออสเตรเลีย ยกเว้นภาพศึกชิงผ้าพันคอ และภาพปิดแมลงวัน ห้ายเล่มมีภาคผนวกคณะผู้ติดตามและหมายกำหนดการ

ทัศนะจากอินเดีย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2530. (ฉบับปกแข็ง)

ทัศนะจากอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2531. (ฉบับปกแข็ง)

เป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรในระหว่างเสด็จเยือนประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 10-28 มีนาคม 2530 ทรงบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับอารยธรรม วัฒนธรรม ทั้งทางด้านศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรมนิยมต่าง ๆ โบราณวัตถุสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมของอินเดียปัจจุบัน โดยมีพระราชประสงค์จะให้ผู้อ่านได้

รับรู้อาการที่ทรงเล่าถึงการเสด็จพระราชดำเนิน สถานที่สำคัญต่าง ๆ อาทิเช่น มหาวิทยาลัยรพินทรภทรตี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมาคมเอเชียติกในกัลกัตตาเจดีย์และสถูปในศาลาโนทยาน กุสินารา มหาวิทยาลัยนาถันหา พระวิหารพุทธคยา เมืองปัตนะ แม่น้ำคงคาพิพิธภัณฑสถานดาราศาสตร์รินาครี บ้านเนห์รู สถาบันวิจัยเกษตร และทรงรับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยเดลี กรุงเดลี ทัชมาฮาล และสุสานพระเจ้าอัครบาร เมืองอัครา พิพิธภัณฑสถานชาราโห สถูปสาญจี เมืองโกपाल ถ้ำอชันดา เมืองเอารังคบาท ศูนย์การศึกษาใหม่ โครงการชลประทานอ่างเก็บน้ำ กฤษณราชสาคร บังกะลอร์ ศูนย์การค้นคว้าเรื่องปรมานู "อินทรี คานธี" มัทราส และสิ้นสุดการเสด็จพระราชดำเนินที่กัลกัตตา ทรงพระราชนิพนธ์ข้อคิดเห็นว่า "การทำให้ผืนแผ่นดินและทุกคนในแผ่นดินมีความเจริญรุ่งเรือง เน้นหนักในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้มีความทุกข์ยาก...อินเดียสามารถทำร่วมกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ได้ เพราะอินเดียเป็นประเทศใหญ่ มีตัวอย่างและประสบการณ์มากจะได้เป็นหัวแรงใหญ่ในการแก้ไขปัญหา" ห้ายเล่มมีเรื่องความเป็นมาของมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และรายนามผู้ตามเสด็จ

ไทยเที่ยวพม่า. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2529.

เป็นบันทึกในลักษณะของจดหมายจำนวน 11 ฉบับถึง "หญิง" เล่าเรื่องการเดินทางไปประเทศพม่า ในระหว่างวันที่ 21-31 มีนาคม 2531 ซึ่ง "หญิง" และผู้อ่านอื่น ๆ จะได้อ่านไปพร้อมกัน ทรงชี้แจงปัญหาการถ่ายคำภาษาพม่าเป็นตัวไทย และการใช้ศักราชไว้ในบทนำ ชื่อเรื่องเป็นการตั้งเลียนแบบ "ไทยรบพม่า" ได้พระราชทานความเห็นจำว่าวัฒนธรรมของไทยพม่า มีความคล้ายคลึงกัน จึงควรร่วมมือกันเพื่อให้เกิดสันติสุข เรื่องสงครามในอดีตเป็นเพียงให้สำนึกตระหนักถึงความยากลำบากของบรรพบุรุษที่ได้ธำรงรักษาแผ่นดินไว้เป็นที่อยู่อาศัยของชนรุ่น

หลังเท่านั้น การเสด็จ ครั้งนี้รัฐบาลประเทศพม่าโดย ฯพณฯ U Ne Win เป็นผู้กราบบังคมทูลเชิญ จดหมาย ฉบับที่ 1-3 เล่าเรื่องต่างๆ และสภาพทั่วไปของย่างกุ้ง ฉบับที่ 4 ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่แถบทะเลสาบอินเล และตองจี ฉบับที่ 5 เล่าเรื่องเมืองมัณฑเลย์ และระฆังที่ติดตั้งใบใหญ่ที่สุดในโลก ฉบับที่ 6-7 เป็นการท่องเที่ยวโบราณสถานในเมืองพุกาม เช่น วัดชเวนนันดอจอง พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี สถาบันพัฒนาชนเผ่า ฉบับที่ 9 เขียนที่ย่างกุ้ง เล่าเรื่องการเที่ยวชมเจดีย์สถาน 10 แห่งที่พุกาม ฉบับที่ 10-11 ไปดูหนังสือหายาก และคัมภีร์โบราณที่กรมศาสนา โครงการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ไปนางสาวดีและดูเทคโนโลยีเหมาะสมทางการเกษตร ท้ายเล่มเป็น ปล. อธิบายการออกแบบการทำภาพประกอบในเล่ม มีภาคผนวกลำดับศักราชในประวัติศาสตร์ไทยและพม่า และรายชื่อพระนามพระมหากษัตริย์แห่งพุกาม มุลนิธิสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ และความเป็นมารายานามผู้ตามเสด็จ

บุหงารำไป. กรุงเทพฯ : ธนาครทหารไทย, 2528.

เป็นหนังสือประกอบนิทรรศการแสดงของที่ได้จากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนอินโดนีเซียและออสเตรเลีย ซึ่งจัดแสดง ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 1 เม.ย.-31 พ.ค. 2528 ในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพครบ 30 พระชันษา เพื่อให้ผู้ชมนิทรรศการมีภูมิหลังเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมอินโดนีเซีย และเป็น การขยายความบางตอนจากหนังสือ "ชมช่อมาลดี" ทรงอธิบายที่มาของชื่อหนังสือนี้ว่า เป็นเพราะใช้วิธีการรวมสิ่งละอันพันละน้อยเกี่ยวกับศิลปะอินโดนีเซียมาไว้ด้วยกัน เปรียบเหมือนการทำบุหงารำไป เสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม ประติมากรรม โดยอธิบายจากศาสนสถานต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ แหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการของลวดลายผ้าปาเต๊ะ วาหยัง หรือศิลปะการแสดงหนัง ดนตรี และความสัมพันธ์ทางดนตรีกับไทย มีภาพ

ประกอบพระราชกรณียกิจ และสิ่งของที่นำมาจัดนิทรรศการ จำนวน 197 ภาพ

เบิ่งบ่ทัน เบิ่งบ่หมด. กรุงเทพฯ : มุลนิธิสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดา : ธนาครไทยพาณิชย์, 2533.

เป็นพระราชนิพนธ์เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวันที่ 15-22 มีนาคม 2533 โดยมีพระราชประสงค์จะเพิ่มความรู้เรื่องประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ได้เสด็จนครเวียงจันทน์ เป็นแห่งแรก ทอดพระเนตรโบราณศิลปวัตถุ และสถาปัตยกรรมในวัดพระธาตุหลวง วัดองค์คือ พิพิธภัณฑสถานหอพระแก้ว วัดสี่สะเกด เสด็จโรงเรียนประถมศึกษานาไร่เดียว โรงเรียนอุดมศึกษาเวียงจันทน์ มหาวิทยาลัยสร้างครูตองโคก มหาวิทยาลัยสรรพวิชา 2 ธันวาคม โรงพยาบาลสมโสด ทอดพระเนตรการชลประทาน และการไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าเขื่อนน้ำจึม แล้วเสด็จ วัดหลวงพระบาง ชมวิวแบบกนกนคร พังตำนานแม่น้ำคานและแม่น้ำโขง และของดีหลวงพระบาง เสด็จ วัดเชียงทอง วัดแสนสุขาราม พระธาตุจอมพูสี (มีภาพสเก็ชวัดพูสี) พระราชวังหลวง วัดหนองสีคูนเมือง วัดวิซุน เสด็จ ปากเซ ไปวัดพูน นครจำปาศักดิ์ ทอดพระเนตรการบูรณะโบราณสถานในศิลปะเขมร พังตำนานสร้างวัดพระธาตุพนม เสด็จ ดอนพะเพ็ง ตาดเลาะ (แขวงสาละวัน) โครงการไฟฟ้าพลังน้ำ ตาดเซ็ด เสด็จ ต่อไปสะหวันนะเขต ไปวัดไชยะพุม พระธาตุอิงฮัง ซึ่งมีตำนานการสร้างเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปเจ้า ทรงมีพระราชวิจารณ์เกี่ยวกับศิลปะและสถาปัตยกรรมของพระธาตุนี้ ก่อนจบเรื่องทรงเล่าถึงแสดมปีลาว ท้ายเล่มเป็นพระราชดำรัส คำถวายพระพร คำปราศรัยในงานเลี้ยงรับเสด็จ และบทความเรื่องวัตถุแห่งจำปาศักดิ์

ปริศนาดวงดาว. กรุงเทพฯ : มุลนิธิสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดา : ธนาครไทยพาณิชย์, 2532.

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ทรงมีพระราชอธิบายใน ส่วน "กล่าวนำ" ว่า "ข้าพเจ้าคิดว่าได้เขียนถึงสิ่งที่ ประสบพบเห็นในการเดินทางหลายแห่งหลายมุม... ข้าพเจ้าต้องยอมรับว่าไม่สามารถอธิบายเรื่องดาว- เทียมได้กระจ่าง มีอยู่หลายตอนที่มันชัดเจน อ่าน แล้วอาจงงได้ (ผู้เขียนอ่านซ้ำยังง) จึงขอตั้งชื่อ หนังสือว่า "ปริศนาดวงดาว" ดาวมักจะทำให้คนเรา เกิดความงงกันได้เสมอ แม้ว่าดาวในเรื่องของข้าพเจ้า จะเป็นดาวปลอมก็ตาม" การเสด็จพระราชดำเนิน ครั้งนี้มีจุดหมายเพื่อดูงานในด้าน การสำรวจข้อมูลระยะทางไกล เนื้อเรื่องมี 2 ภาค ภาคที่ 1 ฝรั่งเศส (11-21 ม.ค. 2532) ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่เสด็จฯ เยือนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานโดยใช้ข้อมูลจาก ภาพถ่ายทางอากาศและสัญญาณดาวเทียม นอกจากนี้ยังได้เสด็จฯ สภานักการศึกษาในระดับต่าง ๆ และ สถานที่ที่น่าสนใจทางศิลปวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นจาก สำนักงานเพื่อการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร (BDPA) และ Service Technique de l'Urbanisme ในปารีส ศูนย์การศึกษาอวกาศแห่งชาติ (CNES) สถานีรับ สัญญาณดาวเทียม Aussaquet มหาวิทยาลัย Paul SABATIER วิทยาลัยเกษตรกรรม Purpan โรงเรียนมัธยม Lycee Saint Sermin วิทยาลัยครู Ecole Normale ในตุลูล จากนั้นเสด็จฯ กลับปารีสชมสำนักข่าวฝรั่งเศส (AFP) Institut Géographique National ; BCEOM ; La Défense ภาคที่ 2 เนเธอร์แลนด์ (21-26 ม.ค. 2532) เสด็จฯ เพื่อศึกษาหลักสูตร "ระยะสั้น" ในสถาบันไอทีซี (International Institute for Aerospace Survey and Earth Science) ที่เมือง Enschede นอกจากนี้ยังได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรบริเวณ Delta Region สถานประมูลดอกไม้ (Alsmeer Flower Auction) และ International Soil Reference and Information Center ที่ Wageningen ท้ายเล่มเป็นภาคผนวก การเสด็จฯ เบลเยี่ยมเพื่อ "พักผ่อน" และพระราชดำริเกี่ยวกับการ ศึกษา ท้ายภาคที่ 1 มีภาคผนวก ชื่อแนวคิดใหม่ทางการศึกษา

พุทธศาสนสุภาษิตคำโคลง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้น- ส่วนจำกัด ค.ส., 2517.

เป็นรวมพระราชนิพนธ์คำโคลงพุทธศาสนสุภาษิตจำนวน 45 บท ทรงชี้แจงในคำนำว่า ทรงศึกษาสุภาษิตดังกล่าว จากหนังสือพุทธศาสนสุภาษิตของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และนำมาผูกเป็นโคลง โคลงแต่ละบทมีอักษรย่อชื่อคัมภีร์ และตัวเลขบอกเล่มหน้าในคัมภีร์นั้น ๆ

มณีพลอยร้อยแสง. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2533.

รวมพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งอักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่น 41 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประสงค์จะถวายเป็น "ของขวัญ" ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบ ผู้จัดทำ แกลงไว้ใน "เริ่มร้อยพลอยมณี" ว่า พระราชนิพนธ์หลากหลายในหนังสือเล่มนี้เป็นเครื่องยืนยันชี้ชัดว่า ทรงเป็นนักมนุษยศาสตร์ผู้สามารถนำคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์มาเป็นหลักประโยชน์ในการประกอบกิจทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาประเทศ "มณีพลอยร้อยแสง" นี้แบ่งเป็น 11 หมวดคือ กลั่นแสงกลอนกานท์ ซึ่งประกอบด้วย พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง 39 บท คำประพันธ์อวยพรวันเกิด 13 บท อวยพรวันวิสาขบูชา 4 บท อวยพรวันปีใหม่ 6 บท และสักวากลอนสด 4 เรื่อง หมวดที่ 2 คือ เสียงพิณเสียงเลื่อน เสียงเอื้อน เสียงขับ เป็นบทร้องสำหรับดนตรีไทย 38 บท หมวดที่ 3 เรียงร้อยถ้อยคดีคือบทความเกี่ยวกับดนตรีไทยในหนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา 8 เรื่อง หมวดที่ 4 ขวนคิดพิจิตรภาษา รวมบทความวิชาการทางภาษาและวรรณคดี 4 เรื่อง หมวดที่ 5 นานาโวหาร พระราชนิพนธ์เรียงความในช่วงปี 2514-2517 รวม 7 เรื่อง หมวดที่ 6 คำขานไพรัช เป็นแบบฝึกหัดการเขียนเรียงความในชั้นเรียนโรงเรียนจิตรลดา 6 เรื่อง หมวดที่ 7 สมบัติภูมิปัญญา รวมปาฐกถาและพระราชดำรัส 9 เรื่อง หมวดที่ 8 ธารความคิด รวมสารคดี 9 เรื่อง หมวดที่ 9 นิติศบรณนา เป็นคำนำ

หนังสือ 19 บท หมวดที่ 10 สาระจากใจ คือ ภาพการดูนผีพระหัตถ์ 10 ภาพ หมวดสุดท้าย มาลัย-ปภินกะ พระราชนิพนธ์ปภินกคดี 9 เรื่อง ทั้งหมดนี้เป็น "ประดุษพวงมาลาแห่งความปิติชื่นชม และความจงรักภักดีทั้งหมดล้วนเป็นสักการบูชาแด่องค์ "รัตนเทพ" ของแผ่นดินสยาม"

มุ่งไกลในรอยทราย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระ-
เทพรัตนราชสุดา : ธนาคารไทยพาณิชย์,
2533. (ฉบับปกแข็ง และ ฉบับปกอ่อนเกิด
บุ๊ค)

เป็น "การเดินทาง" ตามเส้นทางแพรไหมซึ่ง
ทรงมีพระราชธิบายว่า ทรงเตรียมการมาก่อนที่จะ
ได้เสด็จฯ จริงเป็นเวลาพิเศษ นับเป็นการเสด็จฯ
จีนครั้งที่ 2 รวมเวลาเสด็จพระราชดำเนิน 15 วัน (7-
21 เมษายน 2533) เส้นทางเสด็จฯ เริ่มจากปักกิ่ง
ทอดพระเนตรพระพุทธรูปที่วัดพระอรหันต์ 500 องค์
วัดพระนอนวอฝ่อชื่อ วัดลามะหย่งเหอกง เสด็จฯ
มูลนิธิซิงซิงหลิง มหาศาลาประชาชน แล้วต่อไป
มณฑลส่านซี ไปฉางอาน ซีอาน ชมสุสานเฉียน
หลิงของจักรพรรดิถังเกาจง สุสานเม่าหลิง พิพิธ-
ภัณฑ์ตุ๊กตาทหารของจีนชื่อหวงตี้ เจดีย์ห้าพันฟ้าเล็ก
ต้นไหว 1000 ปี เสด็จฯ หลานโจว นครหลวง
ของมณฑลกานซู ทอดพระเนตรวัดอุโบสถที่พิพิธ-
ภัณฑ์กานซู ซึ่งแสดงวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์
และสมัยราชวงศ์ต่าง ๆ โรงงานทอผ้าขนสัตว์หมายเลข
ที่ 1 ทรงพบนักวิชาการเพื่อสนทนาประวัติ
ศาสตร์จีนในส่วนที่เกี่ยวกับเส้นทางแพรไหม และ
การถ่ายทอดวัฒนธรรม เสด็จฯ วัดจุนหยวน แล้ว
เสด็จฯ ต่อไปเมืองเจียหยู่กวน ทอดพระเนตรโกบี
กำแพงเมืองจีนตอนปลายสุด สุสานราชวงศ์เว่ยและ
จีน ในเขตซินเจียงไปเมืองจีวจวน ทอดพระเนตรสวน
สาธารณะจีวจวน การผลิตถ้วยโบริกของโรงงาน
ผลิตแก้วเรื่องแสงยามราตรี เสด็จทางรถไฟผ่านด่าน
เจียหยู่กวนไปตุนหวง ชมภาพฝาผนังประติมากรรม
และงานด้านอนุรักษ์ที่ถ้ำไมเกา สถาปนวิชัยถ้ำตุน-
หวง เริ่มใช้รถเป็นพาหนะที่ภูเขาหมิงซา ไปทะเลสาบ

เสี้ยววงพระจันทร์ เสด็จฯ มณฑลซินเจียง ไปเมือง
ทูลู่ฟั้น ทอดพระเนตรเมืองโบราณเกาซาง สุสาน
อัสตาน่า ระบบน้ำใต้ดิน (คาร์ส) เสด็จฯ อุหลู่มู่ฉี
เลียบทิวเขาเทียนชาน ไปพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุหลู่มู่ฉี เยี่ยมชมโรงงานผ้าขนสัตว์ เสด็จฯ ต่อไป
กาซการ์ ศูนย์กลางอิสลามของจีน จุดพบกันของ
เส้นทางแพรไหมสายเทียนชานหนานลู่ และคุนลู่
เป่ยลู่ ไปโรงเรียนอนุบาลสำหรับพวกเวอเออร์
สุสานเซียงเฟย โรงงานไหม เสด็จฯ กลับอุหลู่มู่ฉี
ไปโรงเรียนเย็บปักถักร้อย หนานชาน เสด็จฯ จาก
อุหลู่มู่ฉีมาฉางเจาเพื่อกลับเมืองไทย ท้ายเล่มมี
พระราชธิบายเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์เล่มนี้ พร้อม
ทั้งเอกสารอ้างอิง มีพระราชดำรัส สุนทรพจน์ใน
วโรกาสจัดงานเลี้ยงรับเสด็จ รายชื่อราชวงศ์ที่
ปกครองจีน รายพระนามจักรพรรดิที่กล่าวถึงใน
พระราชนิพนธ์ และปีที่ครองราชย์ สังเขปเส้นทาง
แพรไหม การเทียบชื่อเมืองบนเส้นทางแพรไหม จีน
-อังกฤษ และรายงานผลการตรวจสอบตัวอย่างหิน

ย่าแดนมังกร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพ-
รัตนราชสุดา : ธนาคารไทยพาณิชย์,
2528.

พระราชนิพนธ์การเสด็จพระราชดำเนิน
เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 12-19
พ.ศ. 2524 แบ่งเนื้อหาเป็น 9 ตอน ได้แก่ ตอนแรก
เปลี่ยนวัฒนธรรมที่วังอู๋ซุน ซึ่งเป็นตอนที่เกี่ยว
กับสภาพทั่ว ๆ ไปของปักกิ่ง การเสด็จฯ วังอู๋ซุน
และหอฟ้า (เทียนถาน) ตอน 2 ปีนกำแพงเมืองจีน
เล่าเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปชม กำแพงเมืองจีน
สุสานราชวงศ์เหม็ง Art and Craft Factory และร้าน
มิตรภาพ ตอน 3 งานเลี้ยงในวังหลวงจีนที่ปักกิ่ง
เป็นเรื่องการเสด็จฯ วังหลวง พระราชวังฤดูร้อน
(อีเหอหยวน) ล่องเรือในทะเลสาบคุนหมิง ตอน 4
จากปักกิ่งไปซีอาน ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในมณฑลส่านซี
เสด็จฯ สุสานฉินซีหวังตี้ สระน้ำหวาซิง (หวาซิงฉือ)
และพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านโพ ตอน 5
ชมเจดีย์ห้าพันฟ้าแห่งซีอาน ที่อยู่ของพระกั๋งซำจิ้ง

เสด็จฯ เสด็จผ่านฟ้า (ต้าเถียนถา) พิพิธภัณฑ
ของมณฑลซานซี ป่าคิลาจวีก (เป่หลิน) และสวน
สัตว์ (ตั้งอุ๋นยวน) เสด็จฯ โดยเครื่องบินไปเมืองเฉิงตู
ซึ่งทำมาได้ปีละ 2-3 ครั้ง ชมโรงงานทอผ้าไหม ตอน
6 ดูชลประทานเฉิงตู 'อาณาจักรสวรรค์' เป็นการ
เสด็จฯ ทอดพระเนตรงานชลประทานตู่เจียงเอี้ยน
ในมณฑลเสฉวน การเลี้ยงไหมในคอมมูน เสด็จฯ
คุณหมิง มณฑลยูนนาน เสวย 'อาหารพิเศษ' ตอน 7
ชมป่าหิน ไปดูป่าหินเล็กดินแดนของ 'อาซือหม่า'
ป่าหินใหญ่ ตอน 8 ยูนนาน เสด็จฯ วัดหัวถึงชื่อ
หรือวัดอรหันต์ 500 ก่อนเสด็จฯ กลับฮ่องกง เพื่อ
ส่งท้ายก่อนจะสลายตัว เสด็จฯ Chinese Arts and Crafts
(H.K.) Ltd. และศูนย์การค้าที่ฮ่องกง ตอนที่ 9
สวนสมุทร ไป Ocean Park ท้ายเล่มมีภาคผนวก 1
เป็นหมายกำหนดการ พระราชดำรัสและสุนทรพจน์
ของผู้แทนจีน ภาคผนวก 2 มิตรภาพไทย-จีนฯ พณฯ
ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน
เยือนประเทศไทย

โรมันสัญญาจร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตน-
ราชสุดาฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, 2531.
(ฉบับปกแข็ง และฉบับปกอ่อน)

พระราชนิพนธ์เล่มนี้ทรงขึ้นเมืองครั้งเสด็จ
เยือนประเทศอิตาลีในระหว่างวันที่ 3-16 เม.ย. 2531
เพื่อทรงร่วมประชุมกรรมการตัดสินหนังสือเด็กของ
International Board on Books for Young People ณ
เมืองโบโลญญา ได้ทรงทอดพระเนตรนิทรรศการ
หนังสือและนิทรรศการฉลองแก้วร้อยปี มหาวิทยาลัย
โบโลญญา ณ มหาวิทยาลัยดังกล่าว ทรงบรรยายว่า
'ที่ฉันชอบที่สุด คือ ห้องสมุด...เห็นทั้งหมด
แล้วอยากเข้าไปดูอยู่นาน ๆ เปิดดูเสียให้ทุกเล่มว่า
มันเป็นอย่างไร' จากนั้นเสด็จฯ เวนิส ชมโรงงาน
Mosaici Orsini ผู้ผลิตกระเบื้องโมเสกทองที่ใช้บูรณะ
พระศรีรัตนเจดีย์ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม นอก
เหนือจากที่ได้ทอดพระเนตรสถานที่และงานศิลปะ
ในเมืองดังกล่าวและเมืองอื่น ๆ คือ ปิซ่า ฟลอเรนซ์
โรม และ เนเปิล ทรง 'เล่า' เรื่องเมืองอิตาลี ใน

ฐานะที่เป็นแหล่งอารยธรรมตะวันตกหลายยุค
หลายสมัยที่ยังปรากฏหลักฐานความเจริญอยู่จนบัดนี้
และแสดงทัศนคติส่วนพระองค์ว่า 'ฉันเป็นคนชอบ
โบราณสถาน ถ้าให้เวลาดูดี ๆ ก็มีความสุขมากที่
เดียว วิธีดูที่ดีที่สุดสำหรับที่นี่คือ ถือนั่งสื่อนำเที่ยวสัก
เล่มและเดินคนเดียว เชื่อตามที่หนังสือว่าไว้' บท
แถมท้ายของพระราชนิพนธ์เป็นการเสด็จเยือนประ-
เทศเบลเยียม ท้ายเล่มมีรายละเอียดเกี่ยวกับมูลนิธิ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และรายนามผู้ตามเสด็จ
3 รอบ จิตรลดารวมใจ. กรุงเทพฯ : โรงเรียนจิตร-
ลดา, 2534.

เป็นหนังสือรวมบทพระราชนิพนธ์ ภาพฝีพระ-
หัตถ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงไว้เมื่อครั้ง
ทรงศึกษา ณ โรงเรียนจิตรลดา จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อ
เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่ทรงเจริญพระชน
มายุครบ 3 รอบ และฉลองโรงเรียนจิตรลดามีอายุครบ
36 ปี พระราชนิพนธ์ในเล่มเป็นบทร้อยกรอง 28 บท
ร้อยแก้ว 23 เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายงาน ข้อสอบ
วิชาต่าง ๆ มีภาพฝีพระหัตถ์ 10 ภาพ นอกจากนั้น
ยังมีพระราชประวัติ พระฉายาลักษณ์และพระ-
ราโชวาทพระราชทานเนื่องในงานปิดภาคการศึกษา
ของโรงเรียนจิตรลดา มีภาค 'จากความทรงจำ' ซึ่ง
เป็นประมวลข้อเขียนแห่งความประทับใจของครู ผู้
ปกครอง นักเรียน ที่มีต่อพระราชจริยาวัตรและ
น้ำพระทัยอันงดงามแห่งองค์บริหารโรงเรียนจิตรลดา
คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สิงคโปร์สัญญาจร. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์,
2528.

เป็นบันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประ-
เทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 23-28 มิ.ย. 2528
เพื่อร่วมประชุมสภาภาษาครั้งที่ 6 ของประเทศ
อาเซียน ซึ่งมีขึ้นระหว่างวันที่ 24-26 มิถุนายน
พระราชนิพนธ์นี้มีความยาวไม่มาก ทรงมีอรรถาธิ-
บายใน 'กล่าวนำ' ว่า เป็นเพราะต้องใช้เวลาส่วน
หนึ่งอยู่ในห้องประชุมหรือเตรียมเอกสารประชุมใน

ฐานะผู้แทนฝ่ายไทย แต่เพื่อรักษาแนวการเขียนให้เป็นเรื่องเบาสมองจึงไม่ทรงนำสาระของการประชุมมากล่าวโดยละเอียด ในระหว่างการประชุมทรงเล่าถึงการเดินทางไป The Times Printing Press ที่ Jurong เพื่อทอดพระเนตรกิจการพิมพ์ แล้วต้องเร่งรีบกลับมาอ่านข้อสรุปการประชุมหัวหน้าคณะผู้แทนกาชาด ทรงใช้เวลาว่างหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจในที่ประชุมเสด็จฯ ร้านหนังสือใหม่ พบคนงานไทยในสิงคโปร์ ทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติระหว่างวันที่ 27-28 มิ.ย. เป็นช่วงที่ทรงมีเวลาท่องเที่ยวชมอ่าว พิพิธภัณฑ์และวัดบนเกาะเซนต์โตซาเสด็จฯ จูรั้ง ทอดพระเนตรสวนนก เมืองอุตสาหกรรมจูรั้ง ศูนย์วิทยาศาสตร์ บริษัท Kongsberg

กรมโยธาธิการ และรัฐสภา ได้พระราชทานข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของสิงคโปร์ว่า "ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจจริง ๆ สิงคโปร์เขาทำเรื่องนี้ได้อย่างเอจจริงเอจจริง มีแผนงานที่ละเอียดชัดเจน ที่ข้าพเจ้ามาประชุมนี้ก็เห็นได้ชัดเจนว่าเขาพยายามให้มีการประชุมระดับต่าง ๆ ที่ประเทศเขามาก ๆ พร้อมกันนั้นก็ถือโอกาสโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวและสินค้าต่าง ๆ ให้แก่ผู้มาประชุมด้วย" มีภาพวาดฝีพระหัตถ์ทรงล้อคณะผู้ตามเสด็จและภาพนก ห้ายเล่มมี Review of Activities of Thai Red Cross Society, Profile on The Thai Red Cross Society และ Highlights on Activities of Thai Red Cross Society

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย